

Євген БАРАН

**ЖИВОТВОРЯЩИЙ
ШЕВЧЕНКО...**

**Від Шевченка
до шевченківської
людини**

*«І з'явився йому ангел Господній
у вогняному полумені посеред куща.
Глянув він, аж ось вогнем палає куш,
а не згоряє»*

Вихід. 3.2

*«Були в нас на Україні великі воїни,
були великі
правителі, а ти став вище всіх, і сім'я рідна
в тебе найбільша. Ти-бо, Тарасе, вчив нас
не людей із
сього світу згоняти, не городи й села
опанувати:
ти вчив нас правди святої
животворящої...»*

*Пантелеймон Куліш.
Слово над гробом Шевченка*

Найтяжче сказати про Тараса Шевченка, коли багато вже сказаного, і в цьому засиллі слів губиться істина. Власне, не губиться, а в патріотичному ажіотажі «затирається». І тоді істина вже не є істиною, не є наближенням до самої себе, бо істина – се як Бог, якого шукаємо, в якому розчаровуємося, в якого через своє невірування віримо...

Кожний виступ у Шевченківські дні є немовби складанням іспиту на зрілість: громадянську, професійну, людську. Се нелегко, а особливо, коли громада, знуджена, втомлена, злякана, збайдужіла, патріотично наснажена аж до готовності на індивідуальну самопожертву задля проростання української правди, словом, ружна, чекає

від промовця мало що не сили ерихонської груби, яка розвалить ворожі мури і ворожі підступні замисли.

Се неможливо. Неможливо так сказати, аби ті очікування їм справдилися. Що є можливим? Можливою є щоденна, рутинна, непомітна правда-чин. Се так важко, се так трудно, се так малоцікаво. І вже починають на хвилях революційних очікувань української спільноти рости нові політичні фарисеї чи повертатися із небуття старі, які правду громадянської віри переводять в розряд дрібно-партійних «мюнхенських зговорів». Чи допустимо?..

Як вийти за межі неможливого? Як убити ворога в собі? Правдою Шевченкового Чину. Плеканням у собі Шевченківської Людини, основні характеристики-вимоги до якої сформулював український філософ Микола Шлемкевич ще 1954-го року в праці «Загублена українська людина»: „(...) сучасна українська людина народилася (...) не із втечі в ситу вигоду, не із пристосуванства до чужих світів і не із втечі у власну душевну шляхетність. Вона народилася з пориву створити свій власний новий світ із власних джерел і власних сил. На прапорах тієї нової української людини виписане (...) гасло: «Борітеся – поборете!» Сучасна українська людина – це шевченківська людина» (с. 21). І ще міркування М. Шлемкевича: «Нове суспільство й нова людина, сперті на знання й справедливість, – це ідеал Шевченка й шевченківської людини. (...). Моральний її ідеал – це вільний дух, що сам на основі свого пізнання самовизначається. Не традиційні догми, і не пристрасті, але ясна мисль – його головна сила, – ясна й незалежна мисль, або ним самим здобута, або свідомо, по добрій волі прийнята. (...) Держава для вільного духа – це тільки рами, організаційна форма того вільного суспільства. Утвердити українське вільне суспільство своєю власною державою – стає політичним, остаточним ідеалом шевченківської людини» (с. 23).

Ми таки хвора нація. Хвора у своєму розумінні перспективи і стратегії індивідуального росту. Сучасний польський поет і критик Анджей Дембковський у статті «Про брехню суспільного життя» («GazetaKulturalna», numer 3, marzec 2014, s.15) виголосив цікаву тезу про Юзефа Пілсудського і його значення для поляків: «Пілсудський був останнім польським політиком, який мав розуміння, чим повинна бути Польща. То значить – як має виглядати польське життя, польське військо, польська література, що зробити з Польщею, як їй служити. Він мав якусь величезну візію. Очевидно, йому це не вдалося. Натомість сучасні напищені візії Польщі, комуністичні і ліберальні, говорять про те, як видурити побільше грошей з Брюсселя і залатати дірки бюджету». Продовжуючи Дембковського, можу твердити, що Україна ніколи не мала і досі не має таких політиків, – ні комуністичних, ні ліберальних, ні, скажу крамолу, націоналістичних, – зате вона мала і має Тараса Шевченка! Бо нашу візію України чи, як це називаю, візію Держави-Раю, цілком змодельовала поезія Шевченка.

Ми забуваємо про найголовніше, ми народжуємося без віри у власну місію, без знання, що така віра і така місія можливі. В Шевченкові ці знання і віра були вродженими. Іван Тургенев, сей письменник-ліберал, поміщик у літературі, зі здивуванням відзначав у своїх спогадах про Шевченка: «Самолюбие в Шевченке было очень сильное и очень наивное в то же время: без этого самолюбия, без веры в свое призвание он неизбежно погиб бы в своем закаспийском изгнании (...)» («Воспоминание о Шевченко»). І ще одне зізнання Тургенева у власній

світоглядній і національній обмеженості: «(...) талант его привлекал нас своею оригинальностью и силой, хотя едва ли кто-нибудь из нас признавал за ним то громадное, чуть ли не мировое значение, которое, не обинуясь, придавали ему находившиеся в Петербурге малороссы (...)» (Там само).

Сьогодні українцям, як ніколи, потрібно усвідомити – животворяща правда Шевченкового слова (Слова-Бога, Слона-Чину, Слова-Бою) заманіфестувала всі вимоги до } 1, 1'ржави-Раю і потрібно пам'ятати, що в житті важлива не поза, а позиція (за Вол. Брюггенем). Наступним політиком, до якого можна буде прислухатися і за яким можна буде піти, стане політик-тесля; політик, який повернеться до споконвічного ремесла і доведе, що він є насамперед добрим майстром! Не забуваймо, що Христос перед тим, як проповідувати, був теслюю. А проповідуючи, все робив, як добрий господар, у якого Слово не розходилося з ділом...

У дні святкування 200-літнього ювілею Тараса Шевченка, у дні драматичної загрози нашому політичному та національному життю, ми маємо ствердити перед світом і перед собою, що є суспільством вільних духів (М. Шлемкевич). Так ми виконаємо найголовніший Заповіт Шевченка. Бо інакше ми повинні мовчати. Своїм мовчанням спокутувати провину перед Українським Пророком, дотримуючись нарешті тієї клятви, яку дав над гробом Тараса Шевченка від імени українського народу Пантелеймон Куліш: «Будь же, Тарасе, певен, що ми його [заповіт, – авт.] соблюдено і ніколи не звернемо з дороги, що ти нам проложив еси. Коли ж не стане в нас снаги твоїм слідом простувати, коли не можна буде нам так, як ти, безтрепетно святую правду глаголити: то лучче ми мовчатимем, – і нехай одні твої великі речі говорять людям вовіки і віки чисту, немішану правду»...

Шевченків Світ

